RÆLINGEN KOMMUNE

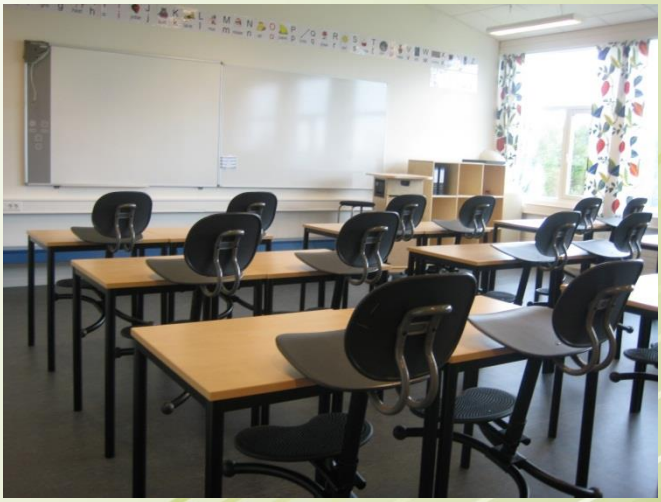

Fravær i barnehager og skoler i Rælingen kommune

en praktisk og faglig veileder

revidert 2017

Trivselskommunen med nærhet til Østmarka og Øyeren

Innholdsfortegnelse

Innhold

Forord 3
1. Introduksjon 3
Teori 5
Definisjoner 5
Tidlige tegn som kan føre til alvorlig skolefravær 6
Forekomst 6
Prognoser 6
Risiko og beskyttelse 7
2. Aktuelle offentlige instanser 9
Forebyggende helsetjenester 9
Barnehagen 10
Skole 11
PPT 13
Barnevernet 13
UngdomsLOS/familieveileder 14
BUP 14
NAV 15
Avdeling psykisk helse og avhengighet 16
3. Hva gjør vi? 17
Kartlegging og samarbeid om tiltak 17
Skjematisk oversikt over rutiner/tiltakskjede for oppfølging av fravær 17
Ansvarsområder og relevante lover 22
Kartlegging av elevens fraværsmønster 24
Kartleggingssamtale ved bekymring for fravær 26
Samarbeidsavtale mellom elev, foreldre, skole og evt andre involverte 28
Evaluering av samarbeidsavtale 29
Forslag til tiltak på skolen 30
Forslag til sosiale tiltak på skolen 31
Forslag til tiltak i hjemmet 32
Kortversjon av skolens rolle ved fravær 33
Litteraturliste 34

Forord

De fleste barn går i barnehage og skole frivillig og uten problemer. Av ulike grunner finnes det en gruppe barn som plages med å komme seg til skolen og som av den grunn etter hvert får et stort fravær (Ingul 2005). Fravær i skolen kan være en stor utfordring for skolen og samarbeidspartnere. Tidlig fokus på tilstedeværelse allerede i barnehagen, identifisering, kartlegging av elever med høyt fravær og rask igangsetting av tiltak bedrer prognosen.

At barn faller fra eller ikke fullfører videregående skole er en utfordring i dagens samfunn. Forskning viser at mange av disse elevene tidligere i barne- og ungdomsårene har hatt et relativt stort fravær i skolen.

God samhandling og tidlig intervensjon på tvers av områder i kommunen, er av sentral betydning for å kunne lykkes med et godt og helhetlig tilbud.

Denne veilederen er tenkt å være et verktøy for økt bevissthet og strukturert tilnærming for de som møter barn, unge og deres familier fra tidlig barneår.

Veilederen har en tilnærming allerede tidlig i helsestasjon og barnehage. Foreldrene er en viktig ressurs for barnet i forhold til å etablere gode vaner for fremtiden og mye kan gjøres gjennom bevisst foreldreveiledning på dette området.

Hovedtyngden av tilnærmingen/tiltaksplanen er i skolen, da det er her at utfordringen er tydeligst. Det er derfor viktig å innarbeide rutiner som gjør at elevene følges opp tett og hyppig i samarbeide med kommunens samarbeidspartnere.

Veilederen er utarbeidet av en prosjektgruppe etter oppdrag fra rådmannen. Prosjektgruppa har bestått av representanter fra enhetene barnehage, skole, familie og helse og NAV Rælingen.

1. Introduksjon

Barnets muligheter for å lykkes i livet, skapes i barne- og ungdomsårene. Fullført skolegang gir de beste forutsetninger med tanke på psykisk helse, hverdagsliv, sosial fungering og framtidsutsikter. Høyt fravær berører både den enkelte elev, familien, skolen, barnehagen, hjelpeapparatet og kommunen.

Fravær i barnehager og skoler i Rælingen kommune-en praktisk og faglig veileder

Hensikten med å utarbeide en veiledning for oppfølging av høyt fravær blant barn og unge i Rælingen kommune, er å få til tidlig identifisering og rask hjelp gjennom tverrfaglig og tverrenhetlig innsats. Tidlig intervensjon kan bedre prognosene for høyt fravær, og arbeidet med å forebygge kan starte allerede på helsestasjonen og i barnehagen. Det er viktig å ha et helhetlig perspektiv på problematikken hvor tilnærmingen er fra fødsel via helsestasjonen til videregående og tidlig arbeidskarriere via NAV.
Forebygging handler om å sette i gang tiltak som kan medføre at en kommer en uheldig utvikling i forkjøpet. Det vil dreie seg om å forsterke de positive faktorene som finnes, og vil omhandle tiltak som retter seg mot alle barn og unge innenfor barnehage og skole. De forebyggende tiltakene bør i stor grad inngå som en del av barnehagens og skolens generelle tilrettelegging.

Det er en stor samfunnsutfordring at elever faller fra eller ikke fullfører videregående skole på ordinær måte. Forskning viser at mange elever som velger bort videregående opplæring har hatt et relativt stort fravær allerede mens de gikk i ungdomsskolen. Høyt fravær oppstår i hele den opplæringspliktige alder, men det er økt risiko i forbindelse med skolestart og overganger, ved skolebytte, etter ferier og etter perioder med sykdom. I veilederen vil høyt fravær omhandles som skolevegring og skoleskulk. Skolevegring og skoleskulk kan overlappe hverandre, men i hovedsak ulikt både når det gjelder årsaker, prognose og tiltak. Kartlegging av årsaksforhold er viktig for videre hjelpetiltak (Ø. Kvello 2011).

Tyngden av tiltak i prosedyren er rettet mot skole. Dette fordi skolen er obligatorisk for alle. Grunnlaget for gode holdninger legges imidlertid allerede tidlig i samarbeid med foresatte, slik det gjøres på helsestasjoner og i barnehagen. NAV har også en viktig rolle både i møtet med foresatte og i møte med unge arbeidssøkere.

Veilederen skal komme alle barn og unge, deres foresatte og de som arbeider med målgruppen, til gode. Veilederen skal være gjort kjent for alle fagpersoner som arbeider med barn og unge i Rælingen kommune. Elever og foresatte skal være godt kjent med at denne veilederen benyttes.

Teori

De fleste barn og unge går i barnehagen og på skolen frivillig og uten problemer. Det er imidlertid noen som av ulike grunner har vansker med å komme seg på skolen. Det kan skyldes problemer på skolen, som mobbing, faglig eller sosial tilkortkomming, bråk i klassen, stadig skifte av lærere eller manglende tilrettelegging. Det kan også være angst, depresjon, søvnvansker, vansker i samspillet mellom barn og foreldre, eller andre vansker i hjemmet. Stress og traumatiske opplevelser spiller også en rolle.

Skolevegring og oppmøteproblematikk (skulk) er derfor et mangfoldig tema med forskjellige teoretiske tilnærminger. Denne problematikken har ofte blitt oppfattet som et indvidproblem knyttet enten til en atferdsproblematikk eller til et mer emosjonelt problem. De teoretiske tilnærmingene har derfor delt seg inn i disse to hovedfeltene. Nyere forskning har derimot prøvd å integrere disse perspektivene og fokuserer derfor i hovedsak på fraværets funksjon fremfor årsak.

Definisjoner

Vi har valgt noen definisjoner av skolevegring fra anerkjente forskere innenfor fagfeltet:

Kearney og Silverman 1996.
Vegring initiert av barnet mot å gå på skolen, bli der hele skoledagen, eller en kombinasjon av begge.

King og Bernstein 2001.
Vansker med å gå på skolen, assosiert med følelsesmessig ubehag, spesielt angst og depresjon.

Kearney og Albano 2000.
Skolevegring foreligger når minst ett av følgende punkter er oppfylt:

- *Eleven er helt borte fra skolen.*
- *Eleven møter opp, men forlater skolen i løpet av dagen.*
- *Eleven møter opp på skolen etter å ha vist alvorlig problematferd, som sinneutbrudd eller protester mot å flytte seg, i forsøk på å slippe å gå på skolen.*
- *Eleven viser uvanlig stort ubehag i løpet av skoledagen. Dette fører til at de ber foreldrene eller andre om å slippe å gå på skolen.*

Kearney har også en enda finere gradsinndeling. Grad 1 er minst alvorlig, og det er i alt 7 grader. 2008.

- *Eleven må presses til å gå på skolen og ber om å få slippe.*
- *Eleven viser gjentatt problematferd om morningen for å slippe å gå på skolen.*
- *Eleven viser gjentatt forsentkomming om morningen etterfulgt av fremmøte.*
- *Eleven har periodevis fravær og er borte fra enkelttimer.*
- *Eleven har gjentatt fravær og uteblivelse fra enkelttimer, blandet med fremmøte.*
- *Eleven er helt borte fra skolen i en periode av skoleåret.*
- *Eleven er helt borte fra skolen i en lengre periode.*

Tidlige tegn som kan føre til alvorlig skolefravær

Tidlige tegn fra helsestasjon, barnehage og skole:

- foresatte som ikke holder avtaler
- foresatte kommer for sent til avtaler
- foresatte leverer i barnehagen til forskjellige tider
- barn uteblir fra barnehagen uten at foresatte har gitt beskjed
- barn er nervøse, lei seg, engstelige og ønsker ikke å gi slipp på foresatte etter innkjøringsfase i barnehagen eller etter skolestart
- barn som har mye vondt i magen og/eller hodet, men som kvikner til utover dagen
- elever som kommer for sent til skolen flere ganger i løpet av uka
- barn som har vansker i sosiale settinger: få venner, leker dårlig med andre, mange konflikter, går alene, stille, sier lite eller ingenting
- barn mangler klær, mat og/eller annet utstyr

Alle disse tegnene kan være indikasjoner på senere alvorlig skolefravær. Det er derfor viktig med gode rutiner og informasjon i forhold til samarbeidet med foresatte og barn.

Forekomst

Forskningen rundt hyppigheten av skolefravær tar ofte utgangspunkt i ulike definisjoner. Derfor gir det svært varierende tall. Kearney hevder at mellom 5 og 20 % av alle barn og unge til enhver tid viser et eller flere tegn på skolevegringsatferd. Foreningen ”Voksne for barn” hevder at så mange som 10 000 norske barn i større eller mindre grad nekter å gå på skolen. Selv om dokumentasjonen rundt disse tallene kan virke litt tynn, er det liten tvil om at problemet er betydelig, og trolig voksende.
Norsk forskning er meget begrenset i forhold til forekomst av skolevegring, men også i forhold til fraværsproblematikk i sin helhet. Edvard Befring (1994) gjorde en undersøkelse på starten av 1990-tallet i forhold til ungdomsskoler i Oslo. Resultatene fra denne undersøkelsen viser at over halvparten av alle elever har hatt ulovlig fravær, og en fjerdedel har hatt ulovlig skolefravær utover en hel dag. Han viser også til at elevene som har vært borte mer enn en hel dag, ofte oppgir at de er slitne eller at skolen oppleves som overveldende for dem.

Forekomsten av fravær er høyest i alderen 10-13 år. I niende og tiende klasse er det litt høyere enn i åttende klasse. Skolenekting er ganske likt fordelt mellom gutter og jenter. Det er heller ikke store forskjeller når det gjelder sosioøkonomiske hensyn. Problemet forekommer altså i alle sosiale miljøer.

Prognoser

Prognosene er avhengig av mange faktorer. Generelt kan man si at prognosene er bedre jo raskere problemet blir tatt tak i og håndtert. Tidlig intervenering er avgjørende. Prognosene er også bedre jo mindre fravær eleven har fra skolen og jo yngre eleven er når skolevegringen eller skoleskulk oppstår. Det er derfor viktig å starte med å innarbeide gode vaner i tidlig barnealder hvor både helsestasjon og barnehage har fokus på dette i møte med foresatte.

Med tidlig intervensjon mener vi arbeidet med å identifisere og håndtere et problem på et så tidlig tidspunkt at problemet forsvinner eller blir redusert med begrenset innsats. Tidlig intervensjon er et ledd i folkehelsearbeidet.

Risiko og beskyttelse

Mange forebyggende tiltak og tidlig intervensjon baserer seg på kunnskap om risiko- og beskyttelsesfaktorer. De som arbeider med barn og unge i risiko, må ha innsikt i temaet (Kvello. 2011). Det er mange faktorer ved både barnet og miljøet som kan bidra til å utvikle fravær og deretter skolevegring eller skoleskulk. Ofte er det en kombinasjon av disse faktorene som fører til den uheldige utviklingen.

"Risikofaktor er en fellesbetegnelse på forhold som øker faren for at personer utvikler vansker. Faktoren benyttes oftest i forståelsen av utvikling generelt, psykiske lidelser og sosiale tilpasningsvansker". Ref:Øyvind Kvello, 2010

Risiko og beskyttelsesfaktorer:

Risikofaktorer primært knyttet til barnet/ungdommen	
Risikofaktorer:	Beskyttende faktorer:
• Barnet har en psykisk sårbarhet • Barnet er innagerende • Barnet har prestasjonsangst • Barnet har bekymringer for ting utenfor skole/barnehage • Barnet har lærevansker • Lav sosial kompetanse	• Barnet har et positivt selvbilde • Barnet har gode sosiale relasjoner – minst en god venn • Faglig mestring
Risikofaktorer primært knyttet til kjernefamilien	
Risikofaktorer:	Beskyttende faktorer:
• Psykiske lidelser hos foresatte • Samspillsvansker i familien • Endrede familiesituasjoner • Manglende grensesetting • Foresatte med egne negative erfaringer knyttet til skolen	• God psykisk helse hos foresatte • Godt samarbeid mellom foresatte og skole • Familiens støtte i sosiale nettverk • Tydelig grensesetting
Risikofaktorer primært knyttet til mikrosystemet rundt kjernefamilien	
Risikofaktorer:	Beskyttende faktorer:
• Mangelfulle rutiner for registrering og håndtering av fravær • Uhensiktsmessig håndtering og holdninger til fravær • Dårlig klasse- og læringsmiljø	• Gode fraværsrutiner • God klasseledelse • Velfungerende tilpasset opplæring • God relasjon mellom lærer og elev

• Mobbing • Lite kontinuitet i opplæringen – høyt voksenfravær • Lav kompetanse om psykiske vansker hos barn	• Godt samarbeid mellom foresatte og skole • God informasjonsflyt ved overganger • Gode rutiner og handlingsplaner for intervensjon ved et høyt fravær • Tidlig involvering av andre instanser

Kearney 2001, Ingul 2005, Thambirajah et al., 2008

Faresignaler som krever handling:

- Ikke gitt beskjed om fravær
- For sent komming til skolestart
- Ugyldig fravær fra enkelttimer
- Ugyldig fravær hel dag
- Høyt gyldig fravær (10 dager i halvåret)
- Eleven møter opp på skolen, men forlater den igjen

2. Aktuelle offentlige instanser

I dette kapittelet vil vi presentere de ulike tjenestene som møter barn, unge og deres foresatte. Vi vil også si litt om deres roller og ansvar.

En felles forståelse er grunnlaget for å lykkes i å forebygge og/eller snu en uheldig utvikling. En helhetlig tilnærming og samarbeide er viktig for et godt resultat. De siste årene har kunnskapen om hvordan oppdage barn i risiko på et tidlig tidspunkt økt og det gis mer aksept og forståelse for at det på sikt er mer lønnsomt med forebyggende tiltak enn å måtte inn med dyre tiltak på et senere tidspunkt.

Forebyggende helsetjenester

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten er en lovpålagt tjeneste til alle barn og unge mellom 0-23 år, og har kontakt med alle familier med barn og ungdom. Tjenesten skal være et lavterskeltilbud. Utgangspunktet for helsestasjons- og skolehelsetjenestens helsefremmende og forebyggende oppgaver, er at hovedansvaret først og fremst ligger hos den enkelte og foresatte, og helsesøsters oppgave er å støtte opp under dette ansvaret i samarbeid med den enkelte og familien.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten skal, etter forskrift av 3. april 2003 nr 450, bidra til å forebygge sykdom, fremme god fysisk og psykisk helse hos blivende foreldre og barn og ungdom opp til 20 år, og fremme gode sosiale og miljømessige forhold. Herunder kommer også forebygging av fravær.

Helsesøsters forebyggende arbeid kan være rettet mot alle enten i grupper eller individrettet.

- Primærforebyggende tiltak som; rutinemessige konsultasjoner, barnevaksinasjonsprogrammet, helseopplysning og/eller kostholdsveiledning fra 0-20 år.
- Sekundærforebyggende tiltak der årsaken til fraværet allerede foreligger. Målet er å oppdage det så tidlig som mulig, slik at videreutvikling eller tilbakefall kan unngås eller holdes under kontroll.
- Tertiærforebyggende tiltak hvor arbeidet retter seg mot personer som allerede har sykdom, skade eller lyte, med sikte på å hindre forverring av fraværet.

Helsestasjonen kommer tidlig inn med informasjon og veiledning vedrørende verdien av å la barnet ha regelmessig og forutsigbart oppmøte i barnehagen, samt forberede familien på overgangen til skole og eventuelt SFO. Helsesøster handler i tråd med veilederen for fraværsoppfølging og har ansvar for å følge opp og melde fra til familien ved bekymring for fravær fra konsultasjoner.

På skolen viderefører helsesøster sitt samarbeidet med skolen, barnet og de foresatte.
Alle elever og foresatte kan ta kontakt ved behov for individuell oppfølging.
Skolehelsetjenesten er tilgjengelig i alle trinn i grunnskolen, samt i videregående skole. Ved bekymring for stort skolefravær skal skolehelsesøster kontaktes av skolen, etter samtykke fra foreldrene, for å kartlegge fysiske/medisinske eller psykiske helsemessige årsaker, i samarbeid med foresatte, fastlege eller andre instanser. Enkelte ganger er det tilstrekkelig at helsesøster starter et tett samarbeid med skolen, foresatte, barnet og/eller ungdommen, der de kartlegger situasjonen, behov og ønsker de måtte ha. Helsesøster følger prosedyre hvor det er skissert at hun innen 3 samtaler skal ha kartlagt og konkludert hvordan videre oppfølging blir.

Helsesøsters viktigste samarbeidspartner er familien selv. Men dersom dette ikke er nok, finnes det flere arenaer for tverrfaglig samarbeid i kommunen som tverrfaglige møter i barnehager og skoler. I tillegg har helsesøstrene system for samarbeid med

- Psykolog i egen tjeneste
- Legen i helsestasjonen og i skolehelsetjenesten
- Fastlegen
- Barnevernet
- PPT
- Psykisk helse og avhengighet i kommunen
- Spesialisthelsetjenesten

Henviser: Tilgjengelig for alle etter fast oppsatt program. Foresatte, barn og unge kan selv ta kontakt utover faste avtaler. Samarbeidspartnere, for eksempel skolen, barnehagen, PPT og barnevern, tar selv kontakt ved behov. Skriftlig henvisning til psykolog.

Barnehagen

Stortinget har i lov 17. juni 2005 nr 64 om barnehager (barnehageloven) fastsatt overordnede bestemmelser om barnehagens formål og innhold. Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver redegjør for barnehages samfunnsmandat. Barnehages innhold skal bygge på et helhetlig læringssyn, hvor omsorg og lek, læring og danning er sentrale deler. Regjeringens mål om full barnehagedekning er nådd, og det satses nå på kvalitet i barnehagen.
Av Rælingen kommunes 1128 (2011), 1 – 5 åringer er det 92,1 % (1051 barn) som benytter seg av barnehagetilbudet. Personalet i barnehagene er de første som møter barn og foresatte i utdanningsløpet.

Fraværsarbeidet

Barnehagen er et frivillig tilbud, det betyr at foresatte kan velge å benytte barnehagen innenfor tidsrommet 07.00 – 17.00 hver ukedag. De har mulighet til å ta ut ferie hele året uten at det går ut over karakterer eller fraværsstatistikk. Dette betyr at det kan være vanskelig å se om noen av barna vil ”droppe ut” av skolen. Barnehagens rolle blir derfor å arbeide forebyggende. Forebyggende arbeid i forhold til barn er å arbeide spesielt med sosial kompetanse og språkutvikling. Sosial kompetanse lærer barna av hverandre og personalet gjennom samspill og lek. Sosial kompetanse utvikles kontinuerlig gjennom handlinger og opplevelser. Språk er en viktig forutsetning for å klare seg godt i dagens samfunn. Barnehagen arbeider kontinuerlig med språkutvikling. I tillegg arbeides det blant annet med å skape trygge rammer for barna, forutsigbarhet, lek og læring.

Samarbeid med foresatte

Barnehagen har et godt utgangspunkt for samarbeid med foresatte, vi møter foresatte hver dag i levering og hentesituasjonen. I disse situasjonene utveksles informasjon mellom barnehage og hjem, og behov for ekstra møter avklares. To ganger i året foregår en formell samtale mellom barnehagen og foresatte. Foreldremøter blir avholdt to til tre ganger i barnehageåret. Et godt samarbeid innebærer at foresatte opplever barnehagen som tilgjengelig. Foresatte har mye kompetanse og tanker rundt hva som er det beste for deres barn. Foresatte og barnehagen kan bruke FAU (Foreldrenes arbeidsutvalg) og SU (samarbeidsutvalget) som arena for et godt samarbeid.

For de barna som går siste året i barnehagen følger de rutiner som er beskrevet i ”Overgang barnehage – skole”. Dette skal hjelpe barna til å få en fin skolestart. Foresatte må samtykke for at barnehagen skal kunne gi skolen informasjon om barnet.

Tiltak

Barnehagen er et frivillig tilbud og foresatte betaler for denne tjenesten. De kan derfor velge selv om barnet skal gå i barnehage og når de ønsker at barna skal være i barnehagen. Barnehagen kommer med anbefalinger om når de ønsker at barna skal være tilstede i barnehagen. Barnehagen registrerer barnas fravær. Ved mye fravær innhenter barnehagen opplysninger om fraværet fra foresatte. Barnehagen drøfter fraværet med foresatte og ved behov motiverer for at familien takker ja til å benytte den tildelte barnehageplassen.

Samarbeid med andre instanser

Det avholdes to tverrfaglige møter i halvåret. Her blir ulike bekymringer og faglige temaer tatt opp til diskusjon med PPT, barnevern, og helsestasjonen. Den enkelte barnehage har en egen kontaktperson på helsestasjonen, i PPT og i barnevernet. Barnehagene kan kontakte disse for råd og veiledning utenom tverrfaglige møter. Barnehagen samarbeider også med BUP.

Skole

Grunnopplæringen består av 1 - 13 trinn og inkluderer grunnskole og videregående opplæring.

Grunnskolen er ti-årig og bygger på prinsippet om likeverdig og tilpasset opplæring for alle i en inkluderende fellesskole. Det er et mål at alle elever skal oppnå grunnleggende ferdigheter og oppleve mestring og utfordring i skolen.

LOV 1998-07-17 nr 61: Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova):

§ 1-1. *Formålet med opplæringa*
Opplæring i skole og lærebedrift skal, i samarbeid og forståing med heimen, opne dører mot verda og framtida og gi elevane og lærlingane historisk og kulturell innsikt og forankring.

Skolens forebyggende rolle i forhold til fravær starter året før barna begynner på skolen og avsluttes ved samarbeidet mellom ungdomsskole og videregående. Forebygging handler blant annet om skolens rutiner ved overganger (barnehage-barneskole, barneskole-ungdomsskole og ungdomsskole-videregående skole), fraværsføring, rutiner for oppfølging av fravær og skole-hjem samarbeid.
Både skolen som system og hver enkelt lærer/voksen, kan bidra til å forebygge at elever utvikler alvorlig skolefraværsproblematikk.

Overganger barnehage - barneskole - ungdomsskole - videregående skole

Det er utarbeidet faste rutiner for overganger mellom barnehagene og skolene i Rælingen. Barneskolene besøker barnehagene og barnehagene kommer på besøk til skolene. Det utveksles informasjon om barna og barna får se skolen, treffe fadderne og lærere.
Når elevene starter på skolen får de faddere blant de eldre elevene på skolen. Det legges opp til hyppig kontakt i starten og systematisk kontakt/samarbeid opprettholdes et par år fremover. Faddernes oppgave er å hjelpe til med å trygge elevene i friminutt, følge til og fra skolen ved behov og å ha faglige opplegg sammen. De voksne som jobber med 1. trinn setter seg inn i

hva de har trent på/vært vant til fra barnehagen og bruker det når de innarbeider egne regler og rutiner. Det jobbes mye med trygghet og klassemiljø.
Det gjennomføres foreldremøte våren før barna starter på 1. trinn. Der får foresatte informasjon om skolen inkludert regler/rutiner ved fravær, viktigheten av å komme tidsnok på skolen, foresattes ansvar, skolens ansvar etc. Kontaktlærer har samtaler med alle foreldrene tidlig på året (august/september). Hovedintensjonen her er at foresatte kan få informere om sitt barn slik at kontaktlærer kan få et best mulig utgangspunkt for å få en god relasjon til eleven og å starte et godt hjem-skole samarbeid.

På ungdomsskolen skjer mye av det samme ved overgang barneskole-ungdomsskole. Ungdomsskolen kommer på besøk til 7. trinn og har samtaler med kontaktlærerne og elevene. 7. trinn har besøksdag på ungdomsskolen og foresatte har foreldremøte på ungdomsskolen våren før de starter på 8. trinn. Barneskole og ungdomsskole samkjører slik at overgangen fra barneskole til ungdomsskole blir best mulig for elevene og foresatte. Ungdomsskolen lager nye trinn/grupper på tvers av barneskolene og de bruker mye tid på klassemiljøet den første tiden. Trygghet og samhørighet er viktig, i tillegg til forutsigbarhet og konsekvenser.
Ungdomsskolene og videregående skole har egen plan for overgang.
Disse planene ligger i Kvalitetslosen. Kvalitetslosen er kommunens felles kvalitetssystem med alle gjeldene prosedyrer.

Skolene har også egne rutiner for mottagelse av nye elever.

Skolene har opplegg rundt registrering av fravær samt rutiner for oppfølging av og tett samarbeid med helsesøster, PPT, barnevernet, BUP og andre relevante instanser.
Forebygging skjer kontinuerlig gjennom hele skoleløpet via blant annet;

- Skjema for overføring av informasjon.
- Overføringsmøter.
- Systematisk kartlegging

Skolene har rutiner for meldeplikt til NAV lokal trygd når elever har fravær utenom ordinære ferier som kan skyldes utenlandsopphold.

Samarbeide med hjemmet

Et godt samarbeid mellom skole-hjem virker forebyggende mot alvorlig skolefraværsproblematikk, og skolen har en lovfestet plikt til å legge til rette for samarbeid med hjemmet (se del 3.3). Foreldresamarbeid må ha eleven i fokus og bidra til elevens faglige og sosiale utvikling. Dette er viktig for elevens motivasjon og trivsel. Et godt foreldresamarbeid er en viktig ressurs for skolen for å styrke utviklingen av gode læringsresultater og læringsmiljø.
Et godt samarbeid innebærer at foresatte opplever skolen som tilgjengelig og at det er en åpen og tett dialog mellom foresatte og kontaktlærer/ledelse. Videre kan skolen jobbe aktivt med å fremme skole-hjem samarbeidet ved å involvere foresatte i temaer som handler om det psykososiale miljøet, fravær, mobbing, etc. Dette kan skje på ulike arenaer og nivåer, f.eks. i utviklingssamtaler, på foreldremøter, FAU (Foreldrenes arbeidsutvalg) og/eller SU/SMU (samarbeidsutvalget/skolemiljøutvalget). Foresatte har mye kompetanse og tanker rundt hva som er det beste for deres barn. Det å involvere foresatte er dermed viktig.
Et viktig ledd i samarbeidet, særlig med tanke på å forebygge alvorlig skolefravær, er å dele informasjon med foresatte. Allerede ved skolestart må foresatte få informasjon om kommunens retningslinjer for oppfølging av alvorlig fravær. Foresatte må samtidig gjøres

oppmerksom på hva som er gyldig og ugyldig fravær. Denne informasjonen bør gis både skriftlig og muntlig.

PPT

PPT er kommunens rådgivende og sakkyndige instans og er regulert i opplæringsloven §5. De jobber i forhold til barn og unge som ikke har forventet progresjon i utviklingen, eller ikke får tilstrekkelig utbytte av den ordinære opplæringen. PP-tjenesten skal også jobbe systemisk i forhold til skoleutvikling og kompetanseheving i både barnehage og skoler. Alle barnehager og skoler i Rælingen har en fast kontaktperson som de kan samarbeide med i forhold til disse problemstillingene.

På skolene har disse kontaktpersonene faste kontakttider hvor skolen kan drøfte problemstillinger og eventuelle nye henvisninger. PPT deltar også på tverrfaglige møter både på skolen og i barnehagene. På den enkelte skole kan PPT brukes som samarbeidspartner i forhold til å diskutere hvordan man skal fange opp elever med høyt fravær, og komme med forslag til tiltak. Dette bør gjøres som et preventivt tiltak slik at elever ikke faller utenfor. PPT kan også delta på sosialpedagogiske team eller lignende for å diskutere pågående saker med høyt fravær, hvor skolen selv ønsker innspill i forhold til hvordan man skal håndtere dette.

I tilfeller hvor det mistenkes at det høye fraværet er grunnet fagvansker, bør det henvises til PPT for at det kan gjennomføres en vurdering av elevens faglige og eventuelle sosiale situasjon. Ved behov for tilrettelegging i skolesituasjonen kan dette drøftes med PPT uavhengig av årsak til at det er behov for tilrettelegging.

Henviser: Skoler og barnehager henviser direkte. Foresatte eller barnet selv etter fylte 15 år kan ta direkte kontakt. Foreldre kan få konsultasjonssamtale for å drøfte spørsmål rundt barn/unge.

Barnevernet

Barneverntjenesten har plikt til å sikre at barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Noen barn som har mye fravær fra skole og barnehage har rett til hjelp etter Lov om barneverntjenester.

Det kan være vanskelig å vite om barneverntjenesten skal kontaktes når et barn/ungdom har mye fravær. Alle skolene, og de fleste barnehagene, har faste kontaktpersoner i barneverntjenesten som deltar på jevnlige tverrfaglige møter. Disse møtene er gode arenaer for å drøfte elever som har høyt fravær, og kontaktpersonene kan også kontaktes utenom møtene for en anonym drøftning omkring barnets omsorgssituasjon. Det er bedre å kontakte barneverntjenesten en gang for mye enn en gang for lite.

Noen situasjoner skal ALLTID drøftes med barneverntjenesten før andre tiltak vurderes iverksatt:
- Dersom det er mistanke om vold eller overgrep mot barnet/ungdommen.
- Dersom det er mistanke om rusmisbruk hos foresatte eller omsorgssvikt i hjemmet.
- Dersom et barn/ungdom viser vedvarende, alvorlige atferdsvansker

I saker der det i utgangspunktet ikke er bekymring for barnets omsorgssituasjon og skolen setter i verk interne tiltak for å øke nærværet, skal barneverntjenesten kontaktes dersom ikke situasjonen ser ut til å bedres raskt og varig. Høyt fravær fra skole/barnehage kan være en del av en mer omfattende problematikk i familien og det kan være behov for å undersøke barnets samlede omsorgssituasjon.

Hva kan barneverntjenesten gjøre?

Barnevernet skal være med på å avklare hvorvidt det er bekymring for barnets omsorgssituasjon. I barnevernssaker der høyt fravær er en del av problematikken er barneverntjenesten opptatt av å samarbeide tett med hjemmet og skolen/barnehagen samt andre aktuelle instanser.
Barneverntjenesten vurderer også at det er svært viktig at foresatte får tydelig beskjed fra skolen om bekymring ifht fravær, skoleplikt og skolens plikt til å melde bekymring videre dersom ikke tiltak fører frem. Når det gjelder barn i barnehage er det barnets behov som er tema i samtale med foreldre som holder barna mye borte, og det er bekymringsfullt dersom foreldre ikke endrer praksis etter at barnehagen har vært tydelig omkring bekymringen.
- Det bør opprettes et samarbeid med barnets lege i saker der barnet har høyt gyldig fravær pga sykdom. Avklare og informere om barnets behov, om det er annen bekymring etc.

Henviser: Alle kan sende bekymringsmelding til barnevernet.

UngdomsLOS/familieveileder

Rælingen kommune har en prosjektstilling som UngdomsLOS/Familieveileder. Stillingen er underlagt barneverntjenesten, men UngdomsLOSen kan jobbe både med ungdommer som har kontakt med barnevernet og med ungdommer som ikke har en barnevernssak. Målgruppen for tilskuddsordningen er barn/unge fra 6. trinn og opp til 23 år som står utenfor, eller står i fare for å havne utenfor skole og arbeid.

Målet er å bidra til å styrke ungdommens skoletilknytning, trivsel og mestring og gjennom det bidra til å bedre skoleprestasjonene og øke gjennomføringen av videregående opplæring.
Losen kan komme inn på møter med behov for kartleggingsbistand, samtaler/veiledning med foreldre og elev og kan følge opp i en avklaringsfase, når det er klart behov for oppfølging, men noe usikkert hva som er riktig instans.
Oppfølgingen av ungdom og familier fra UngdomsLOSen/familieveileder kan ha flere former, bl.a.

- Motivasjonssamtaler med ungdommen
- Kunne kontaktes av ungdommen
- Familiesamtaler i hjemmet
- Foreldreveiledning

Foreldre kan selv ta kontakt med UngdomsLOSen/familieveilederen ved behov, men for elever på grunnskolenivå kan det være mest hensiktsmessig at skolen er den som formidler kontakt med losen. Det holdes alltid et møte med ungdom/foresatt/skolen ved oppstart av kontakt med UngdomsLOS.

BUP

BUP Nedre Romerike er et poliklinisk helsetilbud innenfor psykisk helsevern som retter seg mot barn og unge under 18 år og deres familier. BUP nedre Romerike er en poliklinikk som er

en del av spesialisthelsetjenesten. Lov om pasientrettigheter og forskrift om prioriteringer av helsetjenester er det lovmessige grunnlaget for prioritering av pasienter som henvises til spesialisthelsetjenesten. De skal bidra til at de pasientene som trenger det mest, skal komme raskt til den riktige hjelpen. Skolevegring er ikke grunnlag for henvisning i seg selv, men kan være en del av en sammensatt problemstilling med bekymring for barnets/ungdommens psykiske helse. **Hovedregelen er at det må ha vært prøvd tiltak i kommunen i før det henvises BUP.** Dersom tiltak som er gjennomført i kommunen ikke viser seg å føre frem, kan det henvises til BUP. BUP vurderer om barnet/ungdommen har rett til nødvendig helsehjelp fra spesialisthelsetjenesten. Det er mulig å drøfte saker med BUP gjennom melding av sak til BUP-møte eller ved bruk av konsultasjon hos BUP. BUP-møte avholdes 3 ganger hvert semester, saker skal drøftes med foresattes samtykke og meldes i forkant til enhetsleder familie og helse. Ved henvendelse til BUPs inntakstelefon kan man drøfte om sak kan tas inn til en anonym konsultasjon hos BUP med aktuelle instanser.

Henviser: Barneverntjenesten, psykolog og fastlege kan henvise til BUP med samtykke fra foresatte.

NAV

Ungdom som henvender seg til NAV-kontoret skal gis tidlig oppfølging for å hindre langvarig ledighet. For gruppen 16–24 år er det spesielt viktig at flest mulig fanges opp raskest mulig og at man ikke venter til disse har gått ledige i tre måneder.

NAV-kontorets rolle og ansvar grenser mot det ansvar Akershus fylkeskommunes oppfølgingstjeneste (OT) har for å ivareta ungdom med rett til videregående skolegang. Det avklares i hvert tilfelle om det er NAV-kontoret eller OT som skal følge opp ungdommen. Oppfølgingstjenestens (OT) hovedoppgave er å gi veiledning/karriereveiledning og hjelp slik at ungdom kan få brukt retten til videregående opplæring. OT samarbeider med ungdom som ikke har søkt eller tatt imot opplæringsplass, har droppet ut av skole/bedriften og heller ikke har fast arbeid. Tjenesten ligger hos Veiledningssentrene for Akershus, avd. Romerike.

NAV Rælingen sitt Ungdomsteam har som målsetning at all ungdom som henvender seg NAV kontoret skal få en rask avklaring. Det avklares i hvert tilfelle om det er NAV-kontoret eller OT som skal følge opp ungdommen. For å kunne bidra med tidlig innsats i arbeidet med å forhindre frafall fra videregående skole, ønsker NAV-Rælingen å:

- presentere mulige konsekvenser av frafall til elever på 9. trinn ved ungdomsskoler i Rælingen kommune i faget Utdanningsvalg
- bli innkalt til møter med elever med høyt fravær på 10. trinn
- få oversikt over elever fra 10. trinn som ikke finnes på Vigo's søkerlister til videregående skole
- få oversikt over elever i oppfølgingstjenestens lister som er bosatt i Rælingen kommune
- samarbeide med videregående skole i prosjekt Kullansvar
- motivere ungdom til videre skolegang og utdanning
- tilby gode og tilrettelagte tiltak til ungdom med behov for dette
- bidra til godt tverretatlig samarbeid
- samarbeide med arbeidsgivere og næringsliv for å bidra til at ungdom kommer i arbeid

- delta i elevsamtaler i videregående skole der det er fare for ”drop-out”
- formidle praksisplass i kombinasjon med skole
- gi råd og veiledning til jobb

Avdeling psykisk helse og avhengighet

Avdelingen har ansvar for tjenester til innbyggere fra 18 og oppover med behov for helsetjenester fra kommunen som følge av psykiske vansker eller lidelser og/eller avhengighetsproblematikk. Tjenestene gis i tett samarbeid med andre interne og eksterne instanser

Henvendelser til avdeling psykisk helse og avhengighet går i hovedsak gjennom tjenestekontoret for helse og omsorg (THO) som saksbehandler søknader om vedtaksfestede tjenester. Ved bekymring for rus og annen avhengighet eller problemstillinger rundt psykisk helse kan kommunale instanser ta kontakt med tjenesten eller THO for drøfting. Kurs i hasjavvenning tilbys som lavterskeltilbud.

Henviser: Instanser som er i kontakt med ungdommen som fastlege, helsesøster eller lignende kan ta kontakt med ungdommens samtykke. Ungdom over 18 år kan selv ta kontakt.

3. Hva gjør vi?

Vi velger å beskrive hjelpen vi gjør ut i fra en arbeidsmodell. (Figur under) Denne baserer seg på LEON prinsippet (Laveste effektive omsorgsnivå), hvor utfordringene løses raskest på et lavt nivå. Teori benyttes fortløpende for å begrunne valg og tiltak.

Kartlegging og samarbeid om tiltak

Gode rutiner for registrering og oppfølging av fravær er nødvendig. Når de som møter barnet/ungdommen og familien er bekymret over fravær, må situasjonen kartlegges. Et viktig prinsipp er at barnet skal hjelpes der det er. Vegrer barnet seg mot å være på skolen, er et viktig mål at barnet hjelpes til å være på skolen og å opprettholde dagliglivets rutiner. Arbeidet krever tett samarbeid, tydelig fordeling av oppgaver og god informasjonsflyt mellom barnet, skolen, hjemmet, ulike fagavdelinger i kommunen og eksterne instanser. Noen av tiltakene krever individuell ”skreddersøm”, noe som igjen kan utfordre både barnet/ungdommen/hjemmet/skolen og fagpersonene. Intens oppfølging i et tidlig stadium vil øke sjansene for en god prognose og være svært ressursbesparende på sikt. Forskning og erfaring tilsier at etter 3 ukers fravær fra skolen blir det vanskeligere å få effekt av tiltak.

Skjematisk oversikt over rutiner/tiltakskjede for oppfølging av fravær

Hensikten med å utarbeide en tiltakskjede er å kunne gi en veileder til fagpersoner om tiltak som kan settes inn ved bekymringsfullt høyt fravær og skolevegring. Tidlig intervensjon og høy intensitet med jevnlig evaluering av tiltak er viktig for å redusere fravær hos barn og unge. Det kreves et tett samarbeid mellom de involverte tjenestene. Godt samarbeid blir viktig både når det gjelder forebygging og ved oppfølging av fravær hos barn og unge.

Handling	Ansvarlig
Helsestasjon 0 – 6 år:	
• Styrker familiens egne ressurser ved systematisk foreldreveiledning.	Helsesøster
• Har fokus på kommunes prosedyre på fraværsoppfølging og orienterer foreldrene om denne og viktighet ved å holde avtaler.	Helsesøster
• Ta opp spørsmål om barnehageplass og oppmøte i barnehage	Helsesøster
• Tar opp bekymring med familien når de ikke møter til avtale og ikke gir beskjed	Helsesøster
• Evt drøfte saken i tverrfaglig møte.	Helsesøster
Barnehagen:	
• Foresatte får informasjon om barnehagens/kommunens fokus på fravær hos barn på foreldremøte og i foreldresamtaler	Barnehageleder
• Daglig rutine: registrerer fravær på barna	Pedagogisk leder
• Ved fravær over tid uten at barnehagen er kontaktet, kontaktes foresatte over telefon eller når de leverer barnet i barnehagen etter fraværet	Pedagogisk leder/ barnehageleder
• Dersom ingen endring, innkalle foresatte/foreldrene til møte	Barnehageleder
• Evt. drøfte saken i tverrfaglig møte. Det er utarbeidet egen prosedyre for tverrfaglige møter	Barnehageleder
Skolen:	
• Ved skolestart: Foresatte får informasjon om skolens/kommunens fokus på fravær på foreldremøte og ved utsendelse av brev/brosjyre.	Rektor
• Daglig rutine: Alle lærere fører fravær på alle elever i Visma Flyt skole	Alle lærere
• Ukentlig rutine: Oppsummerer fraværet hver uke. Ved ugyldig fravær eller mistanke om dette, rapporteres dette til skolens ledelse og hjemmet kontaktes umiddelbart. UngdomsLOS bør delta på møter vedrørende barn/ungdom fra 6 trinn og oppover.	Kontaktlærer
• Bekymringsfullt fravær meldes videre til skolens ledelse.	Kontaktlærer

• Ved fravær uten at skolen er kontaktet, kontaktes hjemmet umiddelbart på barnetrinnet. Ungdomsskolene kontakter foresatte tredje dag dersom de ikke har fått beskjed. Individuelle vurderinger gjøres. Skolen orienterer om skolens rutiner og samtaler med foreldrene rundt fraværet.	Rektor
• Foresatte og elev innkalles til samtale ved behov. Tiltak iverksettes basert på kartlegging og opplysninger.	Rektor
• Ved fravær over 8 dager og/eller 10 enkelttimer skal kartleggingsskjema 1 benyttes (s. 24 i denne veilederen) Skjemaet kan fylles ut i samarbeid med aktuelle ressurspersoner på skolen (sos.pedteam ol.) Dette fastsettes evt i skolens rutine for fraværsregistrering.	Kontaktlærer/rektor
• Evt drøfte saken i tverrfaglig møte. UngdomsLOS innkalles til møter hvor fraværsproblematikk skal drøftes, rutinemessig fra 6 trinn, etter avtale ved yngre barn.	Rektor
A: Dersom fraværet har en naturlig forklaring, avsluttes saken. **B:** Dersom fraværet er bekymringsfullt stort eller økende kalles det inn til møte med foreldrene, ungdomsLOS/familieveileder og andre aktuelle instanser. Det gjøres avtale om hvilke tiltak som skal settes inn, se egen mal. • **Tiltak på skolen, se liste for forslag** • **Tiltak i hjemmet, se liste for forslag** • **Avtale om oppfølging av ungdomsLOS/familieveileder for direkte kontakt med ungdom og familie på og utenfor skolen** • **Skolehelsetjenesten kontaktes for å kartlegge om fraværet kan ha fysiske/ medisinske årsaker. Max 3 samtaler gjøres før det konkluderes for videre oppfølging.** • **PPT kontaktes ved mistanke om at fraværet skyldes vansker i skolehverdagen. Eleven kan henvises til PPT som kan gjennomføre en bred utredning og kan hjelpe skolen vedrørende ulike tilpasninger.**	Rektor Rektor/kontaktlærer

Evalueringsmøte med foreldre og involverte Ved bedring: Avtale oppfølging og ny evaluering. Avslutte oppfølging. Fraværet er fortsatt bekymringsfullt: Vurdere behov for flere/andre tiltak. Vurdere behov for henvisning.	Alle de involverte instansene Rektor/kontaktlærer ungdomsLOS/familie veileder, Helsesøster, fastlege, PPT, barnevern
Videregående skole:	
• Ungdomsskolene og videregående skole har egen plan for overgang. Notat utarbeides av rådgiverne og kontaktlærer i ungdomsskolen, som oversender dette til den videregående skolen eleven er kommet inn på så snart som mulig i august (Notatet finnes i kvalitetslosen) UngdomsLOS kan følge opp ungdom som er identifisert i overgangen mellom ungdomsskole og videregående	Rådgiver /kontaktlærer
• Helsesøster er til stede 4 dager i uka i skolehelsetjenesten ved videregående skole.	Helsesøster
• Avtale mellom Rælingen kommune og Akershus fylkeskommune/Rælingen vgskole om innsatsområdene frafall i vgskole og psykisk helse.	Helsesøster i samarbeide med skolens personale
• Ha kontakt med og samarbeide om enkeltelever i saker der elevenes helsetilstand hindrer læring eller fungering i skolesituasjonen.	Helsesøster
• Bidra til at elevene blir i stand til å gå videre i skolesystemet og yrkeslivet. Det å følge opp elever med fravær fra skolen er for eksempel et utgangspunkt, der elever med problemer kan oppdages og eventuelt få hjelp (motivasjon og tilrettelagte tiltak).	Helsesøster og ungdomsteamet fra NAV
• Rælingen vg skole har eget opplegg for kartlegging og oppfølging (miljøarbeider) av elever som har høyt fravær, IKO modellen. Denne modellen benyttes også av de øvrige videregående skolene på Romerike.	

• Prosjekt Kullansvar er et samarbeid mellom Nav og Akershus fylkeskommune, ansvar for Rælingen ligger hos Skedsmo vdg.	
Oppfølgingstjenesten:	
Oppfølgingstjenesten er en fylkeskommunal tjeneste som arbeider med og for ungdom som har rett til videregående opplæring til og med det året de fyller 21 år. Oppfølgingstjenesten skal kontakte deg hvis du • ikke har søkt videregående opplæring • ikke har tatt imot tildelt elev- eller læreplass • har avbrutt opplæringen før den er ferdig • ikke er i arbeid • har tapt opplæringsretten som følge av vedtak om bortvisning for resten av skoleåret eller heving av lærekontrakten/opplæringskontrakt Oppfølgingstjenesten skal være behjelpelig med å formidle tilbud om opplæring, arbeid eller kompetansefremmende tiltak, eventuelt en kombinasjon av disse. Opplæringen skal så langt som mulig føre fram til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller grunnkompetanse.	
NAV:	
• Delta i elevsamtaler mot slutten av grunnskolen (10. trinn) for elever med høyt ugyldig fravær. Gi informasjon om inntektsmuligheter og hindringer som følge av alder og manglende skolegang	NAV/ Ungdomsteamet
• Ha oversikt over ungdom med behov for oppfølging – antall og hvem	NAV/ ungdomsteamet og OT
• Tilby gode og tilrettelagte tiltak til ungdom med behov for dette	
• NAV-kontorets rolle og ansvar grenser mot det ansvar Akershus fylkeskommunes oppfølgingstjeneste (OT) har for å ivareta ungdom med rett til videregående skolegang. Det avklares i hvert tilfelle om det er NAV-kontoret eller OT som skal følge opp ungdommen	NAV/ Ungdomsteamet i
• Presentere mulige konsekvenser av frafall til elever på 9. trinn ved ungdomsskoler i Rælingen kommune i faget Utdanningsvalg	

Tidlig intervensjon er viktig!

Å samarbeide er viktig!

Med tidlig intervensjon mener vi arbeidet med å identifisere og håndtere et problem på et så tidlig tidspunkt at problemet forsvinner eller blir redusert med begrenset innsats.

Ansvarsområder og relevante lover

	Ansvarsområde	Relevant lovverk
Hjem	Barn og unge har rett til grunnskoleopplæring. Foresatte har ansvaret for å sørge for at deres barn får utdanning etter deres evner og forutsetninger Foresatte må levere skriftlig melding når elev er fraværende, og søke om permisjon ved fravær utenom angitte ferier	LOV 1998-07-17 nr 61: Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova). § 2-1 Lov om barn og foresatte §30 LOV 1998-07-17 nr 61: Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova). §2-11, §2-13 Forskrift til LOV 1998-07-17 nr 61: Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova). (§3-41)
Helsestasjon	Forebyggende helsetjenester til barn og ungdom Kommunen	Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester med mer (Helse- og omsorgstjenesteloven) Forskrift av 3 april 2003 nr 450 ”Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten” Se særlig(2.1)

	Skolen/Helsestasjonen Helsestasjonen	Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringsloven) Opplæringslovens § 9a-1: Forskrift av 3 april 2003 nr 450 om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten Forskrift av 1 desember 1995 nr. 928 om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv.
Barnehage	Rett til barnehageplass	Barnehageloven
Skole	Barn og unge har rett til offentlig grunnskole	LOV 1998-07-17 nr 61: Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova). (|1-3, § 2-1, §2-3, § 9a, og §5-1) Forskrift til LOV 1998-07-17 nr 61: Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova). (§3-41)
PPT	Det enkelte barn har rett til tilpasset opplæring og særskilt tilpasset opplæring	LOV 1998-07-17 nr 61: Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova). § 5
Barnevern		Barnevernloven
NAV		Lov om sosiale tjenester i NAV
BUP		Lov om pasientrettigheter Lov om spesialisthelsetjenesten

Kartlegging av elevens fraværsmønster

Elevens navn	Skole	Klasse

1	Hvor høyt er fraværet?			
2	Fraværets hyppighet.	Gjennomsnitt dager pr. mnd.		
		Gjennomsnitt timer pr. uke		
3	Fraværsmønster.			
4	Hvordan oppstod fraværet? Plutselig, gradvis?			
5	Kontakt med elev. Forklaring på fraværet.			
6	Kontakt med foresatte. Hvor ofte og forklaring på fraværet.			
7	Kontaktlærers vurdering av grunn for fraværet.	Avtalt fravær		
		Klasse-, skolemiljø		
		Medelever		
		Fag		
		Læreres holdning/atferd/forventninger		
		Vet ikke		
		Annet		
8	Hvor oppholder eleven seg?	Hjemme		
		Hos kamerater		
		Andre samlingssteder		
		Vandrer rundt		
		Vet ikke		
		Annet		
9	Elevens faglige fungering.	God	Middels	Dårlig
10	Har eleven spesielle interesser/kulturtilknytning?			

11	Familieforhold/eventuelt kjente vansker i familien.	
12	Eventuelle hjelpeinstanser inne i bildet? Hvilke?	
13	Er skolen kjent med eventuelle helseproblemer? Hvilke?	
14	Andre opplysninger av betydning?	
15	Foreslåtte tiltak.	
Dato:		Underskrift:

Kartleggingssamtale ved bekymring for fravær

Rammer for en god samtale
Sørg for gode fysiske rammer for samtalen. Velg et møterom der dere ikke blir forstyrret og avtal på forhånd hvor lang samtalen skal være. I forkant av samtalen må det avklares hvorvidt eleven skal være med. Hvis eleven ikke deltar er det er viktig at eleven opplever å få god informasjon om hva som blir sagt og gjort, og hvorfor. Forbered deg godt. Forhør deg i forkant av møtet med andre lærere eleven forholder seg til, ansatte på SFO, etc. som kan bidra med viktig informasjon. Ta høyde for følelsesmessige reaksjoner hos foresatte og elev. Bekreft og anerkjenn følelsene uten å gå i forsvar. Vurder om UngdomsLOS skal delta i samtalen.

Samtalens start
• Start med å informere om at et av formålene med samtalen er å dele skolens bekymring for elevens skolefravær.
• Gi en konkret tilbakemelding på omfanget av fraværet. Informer om at skolen har rutiner for oppfølging av alvorlig skolefravær og at dette innebærer at det gis informasjon til skolens ledelse,
samt at det gjennomføres en samtale med målsetting om å komme frem til tiltak som vil gi en normal tilstedeværelse.
• Informer om at skolen har ansvar for at elever har en god og trygg skolehverdag og at foresatte har
ansvar for at eleven kommer til skolen. Elever har opplæringsplikt, og foresatte har ansvar for at
skolen får gitt opplæring.
• Det kan være nyttig å vise foresatte fraværsveilederen og eventuelt gi dem et eksemplar eller brosjyren som følger veilederen.

Forslag til spørsmål: Eleven
• Hvordan trives du på skolen og på fritiden?
• Har du venner på skolen? Hva liker du å gjøre på fritiden?
• Er det noe du opplever som vanskelig eller ubehagelig på skolen? Er det spesielle fag du liker/ikke liker? Hvordan opplever du prøver? Hvordan går det med lekser?
• Er det noen lærere eller andre voksne på skolen som du har et godt/ikke godt forhold til?
• Blir du plaget eller mobbet på skolen, i friminuttene, på skoleveien eller i fritiden?
• Hva gjør du når du ikke er på skolen?
• Hvordan kunne du ønske at skoledagen din var?

Forslag til spørsmål: Foresatte
• Hvordan opplever du/dere at barnet trives på skolen/fritiden?
• Opplever du/dere at det er spesielle årsaker til at barnet ikke er på skolen?
• Kan det være forhold på skolen som gjør at barnet har fravær?
• Kan det være forhold utenfor skolen som gjør at barnet har fravær?
• Er det helsemessige årsaker til at barnet er borte fra skolen?
• Hva gjør eleven når han/hun er hjemme fra skolen?
• Hvordan er elevens morgenrutiner? Kveldsrutiner?
• Kartlegg foresattes behov for støtte:
• Er det noe du/dere som foresatte har behov for hjelp til? Hvem kan hjelpe?
• Hva tenker du/dere at skolen kan gjøre for at barnet skal komme på skolen?

Samtalens avslutning
• Gi en kort oppsummering av samtalen. Avtal veien videre.
• Avklar tydelige rammer for videre kontakt: avklar hyppighet for kontakt, bli enige om bruk av mail/sms/telefontid.
• Dersom årsakene til fraværet har kommet tydelig frem kan samarbeidsavtalen allerede nå brukes
til å utarbeide og avtale konkrete tiltak. Dersom samarbeidsavtalen fylles ut og tiltak iverksettes, skal et evalueringsmøte avholdes innen tre uker.
• Dersom det er behov for ytterligere kartlegging eller det ikke er tydelig hvilke tiltak som bør iverksettes, avtales et nytt møte innen en uke. Ledelsen skal være representert.

Etter samtalen
• Har du gjort deg noen tanker om hvilke faktorer som kan være utløsende og opprettholdende for problematikken?
• Er det behov for å drøfte saken anonymt med PPT og/eller barnevern (avtale «Åpen tid»)?
• Gjør en vurdering om det er nødvendig med bekymringsmelding til barneverntjenesten. Er du i tvil kan du ringe barneverntjenesten og drøfte saken anonymt.
• Skriv referat og send kopi til foresatte.

ref: Nittedal kommune: Alvorlig skolefravær-Veileder for forebygging og oppfølging

Punkter til samarbeidsavtale mellom elev, foreldre, skole og evt andre involverte:

Samarbeidsavtale mellom elev, foreldre, skole og evt andre involverte

Sted, dato:
Tilstede ved utarbeidelsen:

Mål for samarbeidet: *Dette vil som regel være at eleven er tilstede på skolen hver dag, eventuelt et bestemt antall dager ved opptrapping av tilstedeværelse.*

Skolens ansvar:

Foreldrenes ansvar:

Elevens ansvar:

UngdomsLosens ansvar:

(Eventuelt andre involverte?)

Plan B:
Hvis oppgavene beskrevet over ikke fører til at eleven klarer å møte som avtalt, iverksettes plan B. Spesifiser hvem som skal ta kontakt og hvem som gjør hva for å tilrettelegge for elevens deltagelse.

Avtalen gjelder for perioden *(som regel 3)*. fra dato …… til dato..
Den skal evalueres (dato):
(dato for evalueringsmøte)

Signaturer på avtalen:
Alle som er tilstede signerer på avtalen, også eleven.

Evaluering av samarbeidsavtale

Sted, Dato:
Tilstede ved evalueringen:
Dato og de som er tilstede på evalueringsmøtet noteres

Evaluering av mål:
Evaluering bør også skje fortløpende sammen med eleven med vekt på mestring. Evaluering av
samarbeidsavtalen skal gjøres innen tre uker fra utarbeidelsen.

Evaluering av tiltak:
Hvilke tiltak fungerte godt? Hvilke fungerte ikke? Trenger vi nye?

Evaluering av Plan B:
Evaluering av hvorvidt plan B har fungert som ønsket.
Basert på evalueringen er det avtalt følgende (kryss av):
• Det er ikke lenger behov for systematisk oppfølging av skolefravær.
ELLER
• Det utarbeides en ny samarbeidsavtale.
• Behov for viderehenvisning til f.eks. PPT, BUP, barneverntjenesten, eller andre instanser er blitt vurdert.

Signaturer på evaluering: De som er tilstede på evalueringsmøtet signerer.

ref: Nittedal kommune, Alvorlig skolefravær-Veileder for forebygging og oppfølging

Forslag til tiltak på skolen

- Skoleledelsen avsetter tilstrekkelig med tid og gode nok rammer til relasjonsbygging og støtte fra pedagogisk personell.
- Kartlegg elevens sosiale og faglige situasjon.
- Igangsett tiltak som virker minst mulig stigmatiserende og som bevarer elevens integritet. For de aller fleste elever vil bekymringen for å skille seg ut i jevnaldergruppa være svært styrende for hvilke tiltak de ønsker rundt seg.
- For eldre elever vil det være viktig å utarbeide tiltak sammen med eleven.
- Etabler og videreför positive relasjoner til voksenpersoner på skolen for å skape trygghet for eleven.
- Forutsigbarhet og struktur på dager for at eleven skal kunne oppleve trygghet.
- Daglige/jevnlige samtaler med eleven med fokus på mestring og emosjonell støtte.
- Fokuser på fag som mestres og sørg for en faglig tilpasset opplæring.
- Forbered og informer eleven om endringer i dagsrutiner. Ekstra forberedelser på hva som skal skje ved ”annerledes dager” som turdager, høytidsmarkeringer m.m. Vær oppmerksom på at enkelte elever vil kunne ha behov for informasjon på et relativt detaljert nivå, for eksempel hvem eleven skal gjøre gruppearbeid sammen med, sitte ved siden av på bussen m.m.
- Gi eleven alternativer til å reise hjem fra skole når noe oppleves som vanskelig. Gjør avtaler om at dersom eleven opplever engstelse kan han/hun gå til helsesøster, sosiallærer, kontoret eller få time-out på et eget rom.
- Dersom eleven kjøres til skolen, kartlegg behovet eleven og foreldrene har for at ansatt ved skolen eller medelever følger eleven inn på skolen.
- Gjør individuelle avtaler om at eleven for en tid kan slippe svare muntlig i klassen.
- For elever som har behov for en gradvis tilbakeføring til skolen kan det for en tid gis opplæring på liten gruppe eller individuell opplæring på skolen.
- Informer klassen og/eller trinnet om elevens fravær dersom eleven og foresatte samtykker. Hva slags informasjon som skal gis bør utformes i samarbeid med eleven.

Ref: Drammen kommune

Forslag til sosiale tiltak på skolen

- Arbeid kontinuerlig med det psykososiale miljøet i klassen.

- Sørg for at eleven opprettholder en positiv kontakt med medelever dersom eleven har utviklet høyt skolefravær. Dette kan gjøre gjennom:

- Besøk fra klassekamerater og kontaktlærer
- Brev fra klassen
- Oppfordre elever i klassen til å sende hyggelige tekstmeldinger
- Oppfordre elever til å oppsøke eleven i fritiden

- Vær bevisst elevens plassering i klasserommet. La eleven velge hvem som skal sitte i nærheten av seg.

- Tilby fast aktivitet sammen med eleven alene, eller sammen med eleven og utvalgte elever i skoletiden.

- Gi forutsigbarhet i friminutt ved igangsetting av faste aktiviteter (spillklubb, dansegruppe, bokklubb, tegneskole) for å skape oversiktlige og trygge sosiale arenaer.

- Sørg for at eleven har noen å gå sammen med til skolen.

Ref:
Drammen kommune

Forslag til tiltak i hjemmet

- Foreldrene må være tydelige på at barnet skal på skolen, og at de samtidig trygger barnet på at dette skal det mestre i nær fremtid.
- Begge foreldrene bør tydelig kommunisere at de er enige i at barnet skal på skolen, og støtte hverandre i oppgaven om å få barnet på skolen.
- I noen tilfeller vil det være nødvendig at foreldrene bytter oppgaver og roller i forhold til barnet for en periode.
- Oppretthold en fast og tydelig døgnrytme i hjemmet. Det er viktig å forebygge en unaturlig og forskjøvet døgnrytme, da dette kan gjøre det vanskelig for barnet å stå opp og motiveres for skoledagen.
- Ha en fast rutine på morgenen og beregn god tid før skolen begynner.
- Når barnet er hjemme fra skolen, gjør hverdagen hjemme lik en skoledag, med krav om utføring av skolefaglige aktiviteter.
- Barnet bør ikke få tilgang til TV, PC-spill eller ulike hyggelige aktiviteter med foreldre i skoletiden når barnet er hjemme fra skolen.
- Foreldres tilstedeværelse i hjemmet på dagtid vil i noen tilfeller forsterke barnets høye fravær eller skolevegring. Foreldre bør i slike tilfeller vurdere om de for en periode bør utføre aktiviteter utenfor hjemmet i skoletiden.
- Gi ulike former for belønning og ros ved oppnådde delmål.
- Motiver barnet og styrk dets tro på mestring av hverdagen.
- Gjør hyggelige aktiviteter sammen med barnet utenfor skoletid.
- Hjelp barnet til å ta initiativ ovenfor jevnaldrende i fritiden.
- Oppretthold barnets deltakelse i fritidsaktiviteter.
- Ikke la skolevegringen eller fraværet være det eneste temaet i familien.

Kortversjon av skolens rolle ved fravær **Fullstendig versjon ligger i Fraværsveileder på Kvalitetslosen.**	Ansvar:
• Ved fravær uten at skolen er kontaktet, kontaktes hjemmet umiddelbart på barnetrinnet. Ungdomsskolene kontakter foresatte så snart som mulig og senest tredje dag dersom de ikke har fått beskjed.	Rektor
• Ukentlig rutine: Oppsummerer fraværet hver uke. Ved ugyldig fravær eller mistanke om dette, rapporteres dette til skolens ledelse og hjemmet kontaktes umiddelbart.	Kontaktlærer
• Bekymringsfullt fravær (mistanke om ugyldig fravær eller fravær over 8 dager og eller/10 timer) meldes videre til skolens ledelse. Dersom fravær over 8 dager og/eller 10 enkelttimer skal kartleggingskjema 1 benyttes.	Kontaktlærer
• Foresatte og elev innkalles til samtale ved behov. Tiltak iverksettes basert på kartlegging og opplysninger. UngdomsLOS bør delta på møter vedrørende barn/ungdom fra 6 trinn og oppover.	Rektor
• Evt drøfte saken i tverrfaglig møte. UngdomsLOS innkalles til møter hvor fraværsproblematikk skal drøftes.	Rektor
A: Dersom fraværet har en naturlig forklaring, avsluttes saken. **B:** Dersom fraværet er bekymringsfullt stort eller økende kalles det inn til møte med foresatte, ungdomsLOS/familieveileder og andre aktuelle instanser. Det gjøres avtale om hvilke tiltak som skal settes inn, se egen mal.	Rektor Rektor/kontaktlærer
Faresignaler som krever handling: • Ikke gitt beskjed om fravær • Forsentkomming til skolestart • Ugyldig fravær fra enkelttimer • Ugyldig fravær hel dag • Høyt gyldig fravær (10 dager i halvåret) • Eleven møter opp på skolen, men forlater den igjen	

Litteraturliste

- Ingul. J.M. (2005): Skolevegring hos barn og ungdom. I *Barn i Norge. Se meg!* Årsrapport om barn og unges psykiske helse. Voksne for barn

- Holden B. og Sålmann J.I. (2010): Skolenekting. Årsaker, kartlegging og behandling. Kommuneforlaget.

- Kvello. Ø. (2011): Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner. Gyldendal. Akademisk.

God samhandling og tidlig intervensjon
på tvers av områder i kommunen,
er av sentral betydning
for å kunne lykkes med et godt og helhetlig tilbud.

Behov for flere eksemplarer?
Se Kvalitetslosen under SafiR
Eller kontakt:
Enhetsleder familie og helse Brynhild Belsom
brynhild.belsom@ralingen.kommune.no